

ΕΥΤΡΑΠΕΛΕΣ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

Οι ευτράπελες διηγήσεις είναι μια ιδιαίτερη κατηγορία παραμυθιών που εμπεριέχουν ιστορίες με έντονο το στοιχείο του χιούμορ και της – συχνά καυστικής– σάτιρας, που φαινομενικά στοχεύουν στην πρόκληση γέλιου και θυμηδίας, σχεδόν πάντοτε, όμως, ασκούν και κοινωνική κριτική (Μερακλής, 1980).

Η θεματολογία των ευτράπελων διηγήσεων περιστρέφεται γύρω από την ανθρώπινη κουταμάρα, τις συζυγικές σχέσεις και συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων, όπως οι κληρικοί. Οι αφηγήσεις αυτές μιλάνε για πρόσωπα και καταστάσεις της καθημερινής ζωής.

Ο Λουκάτος (2015: 144) κάνει λόγο για «ευτράπελα ή σατιρικά παραμύθια» που με περιπετειώδη τρόπο μιλούν για παθήματα κουτών ανθρώπων, για τιμωρίες υπερήφανων. Μέσα από το κωμικό μπορεί ο λαϊκός άνθρωπος να εξουδετερώσει το τραγικό, να απαλύνει τον πόνο, να υπερκεράσει αντιξοότητες της καθημερινότητας και φυσικά να εκφραστεί διακωμωδώντας με έναν διόλου προσβλητικό τρόπο καταστάσεις και πρόσωπα.

Όπως παρατηρεί ο Lüthi (1976), η εναλλαγή των ρόλων των ηρώων από το σοβαρό στο κωμικό και από την καθημερινή ζωή στην ευτράπελη διήγηση, θέτει τις βάσεις των κωμικών διηγήσεων, οι οποίες ελέγχουν και διασκεδάζουν συγχρόνως. Στον διεθνή κατάλογο, οι ευτράπελες διηγήσεις αριθμούνται από Α.Τ.Υ. 1200 – 1999. Υπάρχουν βέβαια και αυτές που δεν έχουν ταξινομηθεί ακόμα.

Στις αφηγήσεις που συγκεντρώθηκαν στο πλαίσιο εθνογραφικής έρευνας που διεξήχθη στον Αρχάγγελο Ρόδου κατά το χρονικό διάστημα 2000-2022 υπάρχουν πολλές ευτράπελες με πρωταγωνιστές Αρχαγγελίτες. Οι περισσότερες όμως ευτράπελες διηγήσεις αναφέρονται στον Ναστραντήν Χότζα. Πρόκειται για τον γνωστό ήρωα της Ανατολής που παρουσιάζεται συχνότατα σε διηγήσεις Μικρασιατών, με το συνήθως ευτράπελο χαρακτήρα των λόγων και των έργων του. Οι Μικρασιάτες που ήρθαν στον Αρχάγγελο έφεραν μαζί τους αυτά τα είδη αφηγήσεων, όπου ορισμένες ιστορίες αυτού του ήρωα έγιναν πολύ αγαπητές στο ελληνικό χώρο. Δε γνωρίζουμε αν υπήρχαν εγγράμματοι που διάβαζαν αυτές τις ευτράπελες διηγήσεις ή απλώς μεταφέρθηκαν από τους Μικρασιάτες από στόμα σε στόμα.

Οι περισσότερες δεν έχουν ενταχθεί στον διεθνή κατάλογο παραμυθιακών τύπων και παραλλαγών ώστε να επισημανθούν οι διαφοροποιήσεις και ιδιαιτερότητές τους σε σχέση με άλλες αφηγήσεις από άλλες περιοχές.

Σκοτώνει το πουκάμισο

Αφήγηση από τους
Δημητριάδη Στέλια και Γέροντας Παναγιώτης

εσηκώσται: σηκώθηκε

πλωμένο: απλωμένο

Λε: Λέει

τουφεκά: ρίχνει τουφεκιά

Πρε: Βρε

έθελα να: επρόκειτο να

Ήτο νύχτα και, όπως έκουγε σαματά, έπιασε το τουφέκι. Εν τω μεταξύ, είχε το πουκάμισό του πλωμένο στην αυλή. Έκουσε, ας πούμε, θόρυβο έξω στην αυλή, πιάνει το τουφέκι, τουφεκά το πουκάμισό του. Αυτός όλη τη νύχτα σκεφτόταν ότι εσχότωσε τον

άνθρωπο. Όταν εσηκώσται το πρωί, βλέπει και ήταν ο σάκος που είχε η γυναίκα του πλωμένο κι έριχνε πάνω τις τουφεκιές. Λε:
– Ευτυχώς και δεν ήτο ο άνθρωπος μέσα. Πρε γυναίκα, ευτυχώς και δεν ήμουν μέσα στο σάκο. Και έθελα να σκοτωθώ.

Ο Ναστραντίν θεωρεί ότι έχει κλέφτη στην αυλή και αρχίζει να πυροβολεί. Το πρωί που σηκώνεται βλέπει ότι πυροβολούσε το πουκάμισό του που ήταν απλωμένο. Μας αφηγούνται ο Παναγιώτης Γέροντας και η Στέλια Δημητριάδη. Στην αφήγηση της κυρίας Δημητριάδη έχουμε και την παρουσία της γυναίκας του Χότζα.

Η πάπια με το ένα πόδι

Αφήγηση από την
Δαμιανού-Κόζα Ζωή

φάσι: φάνε

Εν: Δεν

λε του: του λέει

νοίγει: ανοίγει

χάτε: άντε

Ο βασιλιάς μια φορά έστειλε τον Ασρατή Χότζα που είχε στον φούρνο ένα ταψί, μια πάπια γεμιστή, να του την πάρει στο παλάτι για να την φάσι. Στον δρόμο που πήγαινε να του την πάρει του μύρισε πάρα πολύ. Τραβά το ένα πόδι της πάπιας και το τρώει. Ε, παίρνει την στον βασιλιά, βλέπει την ο βασιλιάς με το ένα πόδι, λε του:
– Το άλλο πόδι;
– Ήτο με το ένα, βασιλιά.
– Δεν είναι δυνατόν να είναι με το ένα.
– Είναι. Αν δεν πιστεύεις, χάτε να

δούμε στη λίμνη που είναι οι πάπιες. Πάνε, πράγματι, στη λίμνη. Βλέπει μια πάπια, ας πούμε, και είχε το ένα της πόδι σηκωμένο και εστέκετο με το ένα. Λε:
– Ορίστε, γύρισε να την δεις. Εν είναι με το ένα πόδι;
Είδε την ο βασιλιάς, παραξενεύτηκε. Κάμει έτσι ο βασιλιάς, πετά η πάπια, νοίγει και τα δυο της πόδια. Λε:
– Να την με τα δυο.
– Α, βασιλιά μου. Και σένα άμα σε κυνηγούν, όχι δυο πόδια που έχεις, τέσσερα θα βάλεις.

Στο παραμύθι αυτό η Ζωή Δαμιανού - Κόζα μας αφηγείται τον Ναστραντίν που τρώει το ένα πόδι της πάπιας που μετέφερε στο παλάτι για να φάει ο Βασιλιάς. Για να δικαιολογηθεί πάνε στη λίμνη, δείχνει τις πάπιες που κάθονται στο ένα πόδι και αυτό χρησιμοποιεί σαν επιχείρημα ο ήρωάς μας. Όμως, κάποια στιγμή τρομάζει και φαίνονται τα δυο πόδια. Οπότε δικαιολογείται ότι όταν κάποιον τον κυνηγούν βάζει παραπάνω πόδια.